

Miloň Čepelka

MONOLOGY
*k živým
i mrtvým*

TAK UŽ TO KONEČNĚ VÍŠ?

Jestli je pravda, že tam se dozvíme všechno, musíš to vědět.

Možná se divíš, máš chuť nevěřit, protože věřit se bojíš, když je ti to tak moc proti srsti. Chápu. Ale co s tím naděláš? Nic. Teď už jsi bezmocný.

Ležíš v truhle jako lazár, ale na rozdíl od Lazara bez naděje. A nezbývá ti než vyslechnout, co ti budu povídat. A já toho mám na srdci hodně. Moc. A ještě víc. Ono se toho za léta nashromáždí až hanba.

Milovala jsem tě. Ano. Až za hrob, jak se říká. I když do hrobu máš teprve namířeno a co je už tobě do těla, které jsi byl přinucen odhodit. Jistě nerad, jak tě znám. Protože sis ho pěstoval až k smíchu.

Kolikrát jen jsem musela vyslechnout „Aničko, koupila byste mi prosím zas tu mastičku na ztvrdlou kůži?“ A „Aničko, nezapomněla jste prosím na tu mastičku?“ A „Vyzkoušela jste ji taky, Aničko?“

K čertu s tebou i s mastičkou! Pořádnému chlapovi nemůže vadit, když má paty okoralé. Ale to tě nenapadlo.

Asi jsi nebyl jaksepatří chlap, i když ses tak rád ukazoval vedle blondatých krásěk. Nikdy ženatý, zato vždycky s nějakou sexbombou. Jen mě jsi za celou tu dobu pořád bral sotva jako nábytek. Stůl, skříň, židle. A nevěděl jsi, že kdyby ses na mě jako na židli posadil, ráda bych posloužila, i kdyby ses třeba vrtěl. Ani kdybys do mě přitom pšoukal, necukala bych se a strpěla to. Co strpěla! Byla by to pro mě radost. Protože pravá láska, ty pitomče pitomá, ta se neptá, ta miluje, raduje se, trpí, všechno jedno, ta si to užívá doslova... jak? Globálně! To je dnes nejvýstižnější pojem. Globálně. Lautre všude, lautre všechno, na to jednoho krásnýho dne zajdem. Všichni.

Nevyčítám ti, žes mě nechtěl do postele, že tě to dokonce nikdy ani nenapadlo. Když jsem k tobě nastoupila, byls už starý na to, abys koukal po starších, to dělají jen nevyčibulení panicové bez zkušeností. A já byla starší o deset let. To by pro mě ve tvých čtyřiceti a v mých padesáti bylo bez vyhlídek, i kdybych byla hezká, což jsem bohužel nebyla.

Ona už má babička, jak byla od rány a s ničím se nemazala, říkala bez obalu „bóže, hol-

ka, ty zvostaneš na ocet, protože jsi tak škaredá, sám pámbu ví, kde se taková hrůza v naší rodině bere“. Smířila jsem se s tím, brala jsem svůj krabatej obličej jako hotovou věc. Jako axiom v matematice. A když se tomu máma zkoušela vzpírat, takže mi, jak se říkalo, dala školy, že se třeba stane zázrak a vzdělání mi bude náhradou za krásu, a dokud na mě měla nárok, strojila si mě jako panenku, div mě neučila, jak svůdně mrkat očima a jak je smyslně zavírat, když si lehám, ačkoli jsem lehala vstávala odjakživa až doteď sama, samotinká a zase sama, tak já jsem věděla líp než ona, že je to k ničemu.

Ale bylo to dobře. Protože jen díky tomu jsem se dostala za pravou ruku k tobě na generální ředitelství. Kvůli ošklivosti sice nepřehlédnutelná, ale současně neriziková. Ode mě nehrozilo nebezpečí nikomu, nejmíň podniku, já jsem nemohla být příčinou manželských rozvratů, mě by těžko pronásledovali paparaci do ložnic konkurenčních ředitelů, ode mě nikdo nechtěl ilegální kopie z tajných jednání menežmentu.

I když je to, řeknu ti, drahý Felixi, velikánský omyl, předpokládat, že ošklivost s sebou nese

automaticky i spolehlivost a věrnost. Napadaly mě všelijaké podrazy, kterými bych se mohla pomstít za to, že mě máš sotva za inventář kanceláře a netušíš, jak se ve mně bouří krev, když tě vidím, jak se mlsně ohlížíš za tou či onou kobylkou, co se jim minisukně repetily kolem stehů a pumlíče draly z výstřihů.

Byl jsi docela obyčejný chlípák, ničím ses nelišil od jiných, ale byls to ty. TY! Můj, i když nemůj. Felix. Felda. Tobě jsem odpouštěla první poslední, tobě bych neublížila za nic na světě, třebaže jsem ti v duchu spílávala do kurevníků, děvkařů a podvodníků a večer před usnutím jsem na tebe volávala chcípni, ty sráči, ty nosorožče, co nedokážeš poznat, v kom máš svůj poklad. Kreténe! Slepejší!

Nemá se to, dnes už vím. Proč jsem to nevzala hákem? Proč jsem se ti přes nepravděpodobnost úspěchu nenabídla aspoň jako změna, jako horůrek a feferonka mezi těmi sladkými kráskami? Třeba bys to vzal jako štavnatou pikantérii, moci po všech těch masitých kočkách obejmout náhle kostru sotva kůží potaženou, místo po hladkých tvářičkách bloudit jazykem v brázdách vrásek?

Co by se mohlo stát v nejhorším případě? Vyhnal bys mě. Ale možná by ses jen zasmál a vzal to jako apríl, žert sice urážlivý a nejapný, ale mezi námi dvěma přece..., už jsem u tebe tolik roků, máme oba nárok na trochu té drzosti, vtipnosti, „vy jste, Aničko, veselá kopa!“

Ne. Já jsem se dívala v noci na televizi a tam byla taková – co? Kartářka, vědma, čarodějka. Vypadala jako jedna z těch tvých rozhodnožek, prý „volejte, povím vám, jak se vyvine váš vztah, podíváme se na všechny vaše pochybnosti, prověříme je.“ Moje prokleté hnusné já mě svrbělo, svědilo, brnělo, volalo po tobě každou buňkou, a tak jsem zavolala. Stálo to majlant, ale ta čůza Všeckovímvšeckoznám prý „zkusíme to, připravte vodu a svíčky, jednu bílou, jednu černou a ještě kdesicosi, nesmí vám to však připadat směšné! Postačí tři dny za sebou vždycky večer v deset...“

Že mě husa nekopla, že mi jazyk neochrnul!

Čekala jsem jako na trní, až se na mě konečně podíváš jiným pohledem, až ti v očích zajiskří a jak budeš chtít zničehonic místo mastičky na rozpukanou kůži flašku červeného

a řekneš „teď zatáhněte roletu, Aničko, a zamkněte a pojdte ke mně, jak je možné, že jsem si vás už dávno neprohlédl a neviděl, jak se pořád chvějete, nebojte se, ukážu vám cestu rájem, můžu vám pomoci s těmi knoflíčky“ atakdále, ale tys místo toho začal pochrchlávat a hubnout a každý druhý den jsi volal, že nepřijdeš, ať objednané schůzky přeložím na jindy... Na kdy? Těžko rozhodnout, snad pozítří už ti bude líp.

Zase jsem vytočila to číslo z obrazovky, ale byla tam jiná chytrá, stěžuju si jí, ptám se po té první, ale ta už odešla, už to nedělá, ne, neznaly se, a co je se mnou, že by ji ráda zastoupila, jenže když jsem naznačila, oč jde a jestli to tvé postonávání nemůže být tím čarováním, ochota byla fuč a tatam, pardon, to ne, to není její parketa, asi že „se snad někde něco zvrtilo, děkuji, že jste nám zavolala, jsou věci mezi nebem a zemí, které“... třesky plesky.

Takže teď jsi v té truhle jako sežmoulaný panák, jen stín, ba ne, ani stín sebe sama, a já se přiznávám, že jsem tě z přemíry své lásky zabila, protože se mi zničehonic stala posedlostí, a ty už to asi taky všechno víš, měla bych se ti omluvit

a přiznat zlé svědomí a zeptat se, jestli se mám jít udat, nebo jestli bude horší trest, když s tou vinou budu žít, zas ještě o něco ošklivější a trapnější. Nepřekonatelná sekretářka, pro podnik požehnání, pro tebe však osud, záhadný, dlouho mlčenlivý a nakonec vražedný.

Bože, jsi-li, odpusť mi.

A taky sobě odpusť, že jsi tak nepochopitelný, prdlajs spravedlivý, prdlajs milosrdný.

A ty, Feldo můj zmarněný, jestli se až pak, až někdy, znovu shledáme, máš právo udělat se mnou cokoli. Klidně mě i zabít. Jestli je vůbec možné umřít dvakrát, nejdřív tady a pak i tam.

Srozuměna jsem se vším, protože není pravda, že jsem tě milovala, ale je pravda, že tě pořád miluju.

CO JE TO OTEC?

Otázka stvořená přímo pro tebe, otče. Už na ni neodpovíš, ale přiléhavá být nepřestala. Je otec totéž co tatínek, tatka, taťulda a táta? Určitě ne. Vůbec nevíš, a ani zaživa jsi to zřejmě netušil, jak rád bych ti byl ještě v dospívání říkal tatínku.

Jako když jsem byl kluk. Tenkrát jsi mě s sebou bral někdy na ryby. Uměl jsem jejich jména od těch malých – bělice, mřenka, plotice, cejn – až po velké – kapr, lín, štika, candát. Snad všechna. Byli jsme na jedné lodi, i když jsme sedávali jen na břehu, žrali nás komáři a ty jsi říkal „Šimone, chlap se přece nebude bát tak malé havěti. Ať je jak chce žravá. Chlap vydrží všechno“. A hleděls na mě podezřívavě, jako že pochybuješ, můžu-li takovému požadavku vyhovět.

Teprve dnes mi dochází, že to třeba od tebe byl i jakýsi pokus o sebekritiku, pro mě tehdy nečitelný.

Sám jsi to ovšem vzhledem k nám bral až příliš vážně. Idylické dětství minulo a my jsme s bratrem Edíkem museli vydržet opravdu všechno.

Tvůj odchod od maminky i podivné úsměvy tvé nové ženy. Mně se zdály napůl soucitné, napůl výsměšné, avšak nikdy omluvné. Znal jsem ji, jak by ne. Hrála s tebou na koncertech druhé housle. A vůbec se mi nelíbila. Taková kostnatá, větší než ty, bůh ví, čím tě uhranula.

Zůstali jsme s Edou u maminky. O to nic, byla hodná, starala se, ale čím dál víc se zmenšovala, až byla tak malá, že její rakev, když nás opustila, připomínala bedničku na náradí, která po tobě zbyla ve sklepě. Edík musel do domova k jiným opuštěným dětem, na mě čekal internát u gymnázia v Budějovicích. A tobě přibyl k šéfovství Jihočeského smyčcového kvarteta krajský inspektorát hudebního školství. Taky jsi vstoupil do strany. Ke komunistům. I když jsi jim kdysi na rybách nemohl přijít na jméno.

Snad díky tomu – leccos zlého bývá občas k něčemu dobré – pomohl jsi mi po maturitě k elévskému místu v rozhlase. I když jsem tam nesetřval dlouho. Byl rok 1968 a jen málokdo z nás, co jsme v srpnu vysílali proti ruským okupantům, mohl očekávat novinářskou kariéru. Mě si o dva roky později, to už jsem se protloukal,

jak jsem uměl, psal jsem glosy do novin, dokud i tam nepadla klec, mě si pozvali k výslechu. Co je prý pravda na tom, že dělám přípravy k útěku z republiky.

Byl jsem mladý a drzý, řekl jsem jim, ať mě z toho chomoutu tady propustí legálně, a útek nebudu muset připravovat. Strčili mě na rok za mříže. Když mě propouštěli, jeden z nich mi důvěrně a jako snad z dobré vůle řekl, že jsi jim o mých přípravách k cestě za kopečky pověděl ty.

„Táta?“ zeptal jsem se tehdy, a odpověď zněla „ano, otec“. To jsem si prvně uvědomil, jaký je náš jazyk čaroděj. Že má vrstvy stylové i citové. Od té doby jsi mi začal být definitivně jen otcem. V prvních chvílích mě ta estébácká důvěrná zpráva udivila, nerozuměl jsem tomu, domníval jsem se, že ti přece nijak nepřekážím, tak proč bys mi chtěl ublížit? Dokonce mě napadlo, jestli i to málo, co nás ještě spolu poutalo, nechtějí policajti zkazit a jejich jakoby varovné sdělení proto nemusí být pravdivé, ale později to ve vzpomínkách na domov bolelo.

Šel jsem za tebou a zeptal jsem se. A tys nezapíral. Nedáš si prý pitomým frackem, který kdo

ví, jestli je jeho, zničit pověst a život. Kdo ví, jestli jsem tvůj?

Tos mě rozesmál. Copak jsi v nové domácnosti neměl zrcadlo? Neexistovaly fotografie? Ale bylo aspoň jasno: pomsta. Na mně. Za maminku, chudinku už mrtvou, že si tě vzala. Že si ji musel vzít, když jsi v ní zadělal na mě a rád bys to byl hodil na jiného.

Proč se to nepovedlo? Nutil jsi ji tenkrát k portratu? Nepovolila, protože tě milovala? A vzdal jsi to, protože byl zbabělec?

Nevím, ale logiku takové vysvětlení má. I když leccos jiného naopak skřípe. Maminka byla hezká. Malá, ale hezká, zatímco druhá houslistka..., zaslechl jsem tenkrát nejeden hlas, že soudruh inspektor vyměnil princeznu za babu Jagu. To šlo cizíma očima maloměsta těžko pochopit.

A co s tím dnes? Je to dávno. Skoro dávněji než dávno. Čtyřicet roků jsem byl pryč. Tam a jinde a ještě jinde. Ze Švédska mám doktorát práv, jsem šťastně ženatý s krásnou tmavou Indkou, máme spolu syna, který je doma všude ve světě, mluví pěti jazyky, zamiloval si i češtinu a dovolenou tráví zásadně v Čechách. Ví, kde

je babiččin hrob, zastavuje se u něj, na dědu se zeptal jen jednou, a když jsem řekl, že nevím, kde jsi pochován, už se o tom nezmínil nikdy. Je namouduši chytrý. A taktní. Tedy vlastně líp: je moudrý. Ve čtyřiceti je to brzy, tak mě to trochu znepokojuje. Jako by žil moc rychle. Doufám sice, že většinu genů zdědil po Ánandě a ty že ses mu do krve nedostal vůbec, ale čím si může být člověk jistý?

Ve mně už po léta hlodá otázka, kde ležíš nebo kde je urna s tvým popelem. Víím, že se to dá zjistit, ale zatím jsem se k pátrání neodhodlal. Něco mě zrazuje. Něčeho se bojím. A zdá se mi, že není proč tahat do našeho vztahu úřady. Je to jen mezi námi, věc soukromá, třebaže důležitá. Určitě důležitá. Proto celý náš případ vyvolávám z mrtvých. Byl bych ti vděčen, kdybys mi nějak naznačil, slyšíš-li mě, kde jsi skončil. Ačkoli se ti nemůžu vyznávat ze všeobíejmající synovské lásky, život jsi mi dal. Zřejmě nerad, ale nešť, i tak je to dar, a za dary se má děkovat. Je to přinejmenším slušnost.

Kdyby na světě všude vládla aspoň slušnost, když už to láska, počítám, ještě dlouho nebu-

de, byl by to pokrok. Z hlediska vesmíru a boží paměti je asi vývoj lidstva sotva na začátku, tak nechtějme zázraky a rekordy, vyčíslené už pár metrů po startu. A já, ať to bude v urnovém háji, nebo nad rovem zarostlým trávou, nebo u pyšného pomníku, na hřbitůvku malém venkovském, nebo v centrálním velkoměstě mrtvých, já bych se tam rád zastavil, chvíli postál, pomodlil se, znovu se pokoušel tě pochopit, ale nesoudit. Vždyť sám nevím, co po své sedmdesátce můžu ještě provést.

Kosák mě občas zdraví už docela zblízka, a jestliže si dnes namlouvám, že se nemám zač stydět, kéž by to tak zůstalo. Vím, že člověk, nádobu křehká, nemá vyhráno nikdy.

A věř mi, nebo ne, moc bych chtěl, těším se na to, kdybych ti tam na nějakém ať svatém, ať nesvatém místě mohl naposled přece jen říci tatínku.

JAK MÁM MÍT RADOST?

Nemůžu.

Jak si mám odpustit? Nemůžu.

Jak se mám smířit se skutečností? Neumím.

Kdo je vinen? Nevím.

Jsem ze staré školy. Mám předsudky, uznávám. Za celý život jsem nepoznala, co je štěstí. A jestli, tak právě v těch osudových chvílích, kdy jsem se modlila o tebe. Za tebe. Abys byl hodný. Něžný. Jemný. Abys byl protiklad toho, jehož jsem si vyvolila za tvého otce. Vlastně nevyvolila. Přiřítíl se jako vtělená představa.

Protože mě v pubertě fascinovaly sny, kdesevzaly tusevzaly, že přijede chlap na koni, drsník celý v kůži, boty s ostruhami, nebude se ptát, jestli se mi líbí, nebude se ptát na nic, ani na mé jméno, a znásilní mě. Hrubě, nelítostně.

Ostatní holky se takových bály, já po nich toužila. Abych pak musela plakat. Tajně, ale usilovně. Abych byla jako svatá mučednice. Abych musela volat po ochraně našeho Pána, ke kterému mě naučili upínat se jako ke vší spáse a jis-

totě. K hojiteli ran a k utěšiteli, který odpouští spáchané hříchy.

Když se takový objevil, ne sice na koni, ale na motorce, ověšený řetězy a tetovaný i v obličejí, motocykl se spuštěným motorem chraplal hůř než traktor v jézetdě a hůř než jeho věčně ožralý předseda, bylo to správně děsivé, takže jsem byla jeho dřív, než jsem si ho jaksepatří prohlédla. Bránila jsem se jen naoko, aby mě musel uhodit, aby se mi musel pod sukni vedrat silou, a teprve když bylo po všem, mrzelo mě, že jen vstal, řekl „fajn, číčo“ a na té mašině, přišerně a svůdně, zase odchrchlal, a už jsem ho nikdy neviděla.

Ale nezvrhla jsem se, nestřídala jsem náruče, najednou mi bylo všeho líto. Byla jsem takzvaně v tom, břicho mi rostlo, z vesnice jsem odešla do Prahy, tam že se spíš ztratím, že si mě nevšimnou.

Ale všimli si a ujali se mě. Dva staří manželé, andělé, nepochopitelní, jako z knížky, jako z pohádky.

To tehdy jsem se začala modlit o tvou něžnost, měkkost, usměvavost. A tys byl pak přesně takový, jak jsem si tě vysnila. Navíc hezký, okatý po něm, po tom neznámém. Ale zatímco jeho

oči se leskly, hleděly na mě, a neviděly mě, tvoje na mě vždycky přímo visely, dožadovaly se pozornosti, hýčkaly si mě, chtěly mi dělat pomyslení.

„Co to děláš, maminko?“

Pletu ti svetr.

„Naučíš mě to, maminko?“

Jistě, miláčku.

Že mi ruce neupadly! Proč se mi vařečka z dlaně nevysmekla a nezatančila mi po zádech, když jsem tě přibírala k vaření? Když jsem si tě oblíkala jako holčičku, když jsem tě zrazovala od fotbalu a od mužských her a když jsem byla radostí bez sebe, že se mnou chodíš na bylinky a staráš se, aby se dobře usušily?

To já jsem vinna! Já, já, já! A co je mi platné, že to vím, že tebe omlouvám a nehážu na tebe bláto jako moje susedky ani jako ti pokrytci, kteří říkají, že nevadí, že dnes je jiná doba, homosexualita už přece dávno není trestná, ba že je v módě, a kdo se na ni ještě dnes dívá skrz prsty jako na nemoc nebo úchylku nebo dokonce zvrácenost, je zpátečník a vykopávka, hanba mu.

Protože já, můj milý nemilý, já ve vyhraném zápase za vaše zrovnoprávnění vidím neblahé důsledky. Mně připadá, že nabralo špatný směr.

Vy náhle hřešíte pýchou! Na shovívavosti většiny, která vás přestala odsuzovat, stavíte svou nadřazenost. Jako kdybyste byli elita. Něco lepšího. Pokrokovějšího. Ty vaše exhibiční pochody, ach Bože... Muži s muži, ženy s ženami. Slast pro slast. Jsme jiní, hurá! Co bylo, odchází, bylo to směšné, přízemní.

Takhle to zničehonic vidíš? Vidíte? Všichni? Má mladá touha po znásilnění byla špatná, tvá pýcha na odlišnost je o to horší. Protože moje hříšnost přivedla na svět tebe, zatímco tvoje je jalová. V tom je zakopaný pes, synáčku.

Národ vymírá, Evropa vymírá. Manželství jsou bezdětná a ti dvojnásob jiní, co nerozumějí nám a kterým ani my nerozumíme, jsou na pochodu k nám, protože tak to i dříve bývalo: kde nastal úpadek, kde se mravy zvrhly, tam vtrhli. Dřív údajní barbari, dnes jen takřečení odlišní. To zní vzdělaněji, chápavěji.

Kdysi vypadali a dnes taky vypadají podobně jako my, mají nohy, ruce, těla, hlavy, ale není

pochyb, že přišel jejich čas. Proto se dali do pohybu. Jejich právo se jmenuje zjištěnost, touha po spravedlnosti. Až dosud se neměli tak dobře jako my tady a navíc jsme to byli my z Evropy a z Ameriky, kdo jsme jim tam jejich poměry rozvrtali a zpochybnili. Taky jsme uvěřili, že jsme lepší, ale z toho, co jsme jim brali, vraceli jsme jen zlomek, a tak už je nebaví čekat, zvláště když vidí naši slabost a zmatek. I jim se zdá, že jsou lepší, že je lepší jejich bůh a jejich pravidla, že mají právo na to, čeho my si nevážíme, protože jsme ze samého blahobytu a lenosti zapomněli, co bylo odjakživa naší povinností: vzdělávat zemi a sebe, jak nám to kdysi přikázal Ten, jenž je, aniž se nám dal poznat. Protože jsme Ho zklamali. Ne poprvé. Opakovaně. Nenapravitelně. Těžce a osudově. Proč by nedal příležitost jiným?

Že to nesouvisí? Možná ne, možná ano.

Nejsem už ta naivní dívenka, která tě přivedla na svět z hlouposti, ale nejsem ani vynálezkyň pravdy. To mi jen legendy, mýty a pověsti nabízejí obraz zákonitostí, platících bez naší vůle. Zvláště když se z vůle stává zvůle. Když se objeví

teze, že vinni jsme všichni, odmítáme ji, neboť kolektivní vina je nespravedlivá. Ale kdybychom jeden každý uměli přiznat tak jako já, že vina je na mně, bylo by to skoro totéž.

Trochu v jiném smyslu, ale totéž.

Přijatelnější, ale totéž.

Tak jak je to doopravdy? Nepřipustíš to? Můj milý, byl by v tom zárodek pokání. A na to, na jeho užitečnost, jsme bohužel taky zapomněli. Hledím na tebe, tuším, že kroutíš nevěřicně hlavou.

Vidím tě jen v duchu, protože přes všechno dobré tušení, které mám, nikdy bych se neodvážila říct ti tohle všechno do očí a vím, že bys mě, syn nesyn, matka nematka, s chutí uhodil, zřekl se mě, možná i proklel. Moje s odpuštěním kázání ti zní určitě staromilsky, starozákonně, iracionálně, namyšleně.

Dá se jistě namítnout, že přírodní jev jménem člověk a lidstvo jako celek přežilo všechny krize a vzešlo z nich obrozeno a silnější a skvělejší, vždyť dnes už jsme dobyvateli vesmíru, rádi bychom asi i tam zavedli svůj jediný správný pořádek – Bože, toho nás chraň –, mě ale přesto

bolí, zvlášt' vidím-li symbol dítěte narozeného ve chlévě, že se od tebe nedočkám vnučka ani vnučky.

Jenomže co má do toho všeho, napotvoru z bůhvíjakého nebeského hlediska, to je opovážlivé, hloupé a trapné, co má do toho žvatlat stará bába, že? Že ji huba nebolí!

Bolí, synku, bolí. A nejen huba.

Ale opakuju a vyzývám ke stejnému přiznání jednoho každého přinejmenším u nás, když to nelze všude na světě: Má vina, má vina, má vina.

Je mi velmi, velice, převelice a ještě víc líto.